

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: .....

Cím: *Csillagda a Svábhegyen*

Forrás: .....

Pesti Hírlap

Bp.
(Hely)

1921 VI 21
(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

522.1

Hely

Idő

"1921"

Személy

Helyszám

Közp. nyomt. XX. cs. 23. sz.

Székesfővárosi hazinyomda 1920

Csillagda a Svábhegyen.

Mikor Pázmán Péter felállította Nagy-Szombatban a magyar tudományegyetemet, a csillagászat részére is szervezett tanszéket. Egyetemünkön tehát ez a tanszék a legrégebbek közé tartozik. Amint hogy a régi felfogás szerint nem is lehetett egy egyetemet teljesen tekinteni, ha ennek a szubtilis tudománynak nem volt benne otthona. Midőn aztán az egyetemet áthozták Budára, s innen később Pestre, csillagdat is állítottak fel a tanszékhez a Gellérthegyen. Tudós tanárok tanítottak ott s az intézet fel volt eléggé szerelve az akkori igényekhez képest. Többek között meghívták a tanszékre Kiewből Littrowot, aki azután tőlünk a bécsi egyetemre került s munkálataival előkelő helyet biztosított magának a világ csillagászai között.

A gellérthegyi csillagda eszközei között legértékesebb volt egy Plössl-féle teleszkóp, melynek objektív lencséjét ez a híres bécsi cég két kisebb lencséből állította össze, melyeknek tengelye teljesen egy vonalba volt beállítva s fókusza pontosan a kellő távolba rögzítve. Így kerülték el azokat az igen nagy költségeket, melyekbe egy nagy lencsének az előállítására került volna. 1849 első napjaiban a Windischgrätz által vezényelt horvátok bevonulván a fővárosba, ezt a Plössl-féle eszközt megrongálták, hasznavehetetlenné tették, s a csillagda egyéb felszerelését és kisebb műszereit is összerombolták. Az intézetet be kellett csukni. Az ötvenes évek elején pedig, mikor a Gellérthegyen a citadellát kezdték építeni, a csillagda épületét is lehordták.

Azóta a budapesti egyetem csillagászati tanszékét nem töltötték be. Annak dacára sem, hogy mindig voltak előkelő tudósaink, akik elsőrendű művelői voltak ennek a tudománynak. Így ugyanabban az időben egy hazánkfa volt a párisi csillagda igazgatója, egy másik a prágai, és itthon szerény postatiszti állásban egy tudósunk ült, aki a külföldi szakfolyóiratok számára számította az ujon felfedezett hologók pályájának az elemeit. Azonban volt néhány kisebb, szerényebb igényeknek megfelelő csillagvizsgáló intézetünk. Mert hisz az emberi lélektől szinte elválaszthatatlan a vágy, közelebről megismerkedni a csillagos égnék csodáival. Ilyen kisebb intézet létezett Gyulafehérváron a püspöki könyvtárral összekötve, egy másik Egerben az érseki liceumban, egy harmadik Kalocsán a jezsuiták intézetében. A magánosok közül pedig báró Podmaniczky Géza állított fel ilyet birtokán, Kis-Kartalon. De ezek mind oly kezdetleges eszközökkel voltak felszerelve, hogy a tudományos értékű észlelések szempontjából nem jöttek tekintetbe. Az egyetemen és később a műegyetemen is állítottak fel újabb kisebb észlelőhelyiségeket, amelyek legalább attól a szegénytől mentették meg az országot, hogy a nyilvános — nevezetesen pedig a vasuti és posta-órajelzéseket nem kellett naponta külföldről kérni, de amely észlelők tudományos célokat nem szolgálhattak.

Most arról van szó, hogy egy teljesen modern, a tudományos igényeknek megfelelő csillagvizsgáló intézetet állítanak fel a budapesti egyetemmel kapcsolatban. Kiegészítik tehát az egyetemet a katedrával is, melyet már Páz-

mán Péter is felállított. S egy magyar orvos máris felajánlotta az intézet számára az ő tulajdonát képező meridián-készüléket, melynek ára ma sok száz-ezerre rugna.

Az intézetet a budai hegyek között akarják elhelyezni. Nem rossz választás. Tudni kell ugyanis, hogy egy csillagdánál a leglényegesebb feltételek egyike a jó elhelyezés. Nagy városok erre alkalmatlanok. A füst és por, mely atmoszférájukat elpiszkolja, nagy sugártörést okoz. A nehéz társzerek és a vasuti vonatok dübörgése megrongatja a nagyon érzékeny eszközöket. A berlini csillagdán p. o. meg lehet érzeni az ugynevezett tükröröbálnál, (mellyel azt vizsgálják, hogy teljesen vízszintesen áll-e az észlelő tengelye), ha a négy kilométernyi vasuti állomáson egy tehervonat befut. Hátványos lehet az elhelyezésnél a talaj is. Ilyen volt a Gellérthegyen az eset. A dolomitciklák, melyek e hegyet alkotják, gyakran repedeznek, sok barlang van bennük s nem eléggé kompakt összetételűek. A budai hegyekben is sok ép emiatt az alkalmatlan hely, de ha kikérik a geológusok tanácsát, könnyen találhatnak megfelelő talajt. Messze pedig nem lehet a fővárostól menni, mert különben nem járhatnak ki oda tanulni az egyetemi hallgatók, pláne éjszaka idején. Pedig csillagokat észlelni csak éjszaka lehet.

A magyar kultúra érdekében kívánatos, hogy ezt a csillagvizsgáló intézetet minél hamarabb felállítsák. Nem azért, vagy legalább is nem csupán azért, hogy a külföld előtt elbüszkélkedjünk vele. Hiszen p. o. a kis Görögországnak oly fényesen berendezett ily intézete van, (báró Sina néhai hon-